

Türkiye’de Aile Politikalarının Sürdürülebilir Kalkınma ve Sosyal Hizmetler Açısından Değerlendirilmesi

Evaluating Family Policies in Türkiye in Terms of Sustainable Development and Social Services

Selin Koçak¹ , Büşra Demir²

¹(Arş. Gör.), Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye.

²(Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı), Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Sakarya, Türkiye.

ÖZ
Sürdürülebilir kalkınma ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ile dünyayı ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. Günümüzde başta yoksulluk olmak üzere ekonomik ve sosyal anlamda adaletsizlikler artmaktadır. Ekonomik sorunlar bireyleri eğitim, sağlık, barınma, psikososyal gelişim gibi pek çok alanda olumsuz etkilemektedir. Değişen dinamikleriyle aileler, bu olumsuz durumdan etkilenen grupların başında gelmektedir. Bireylerin ve ailelerin iyilik halini sağlamada aile politikaları ve aileye yönelik hizmetler önemli yer tutmaktadır. Ailelere yönelik sosyal hizmetler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı başta olmak üzere Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından yürütülmektedir. Bu hizmetler ekonomik ve sosyal ihtiyaçları kapsamaktadır. Bu nedenle aile politikaları ve sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik ve sosyal amaçları bağlantılıdır. Aile politikaları farklı nüfus gruplarının sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını kapsaması açısından önemlidir. Çalışmanın amacı sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik ve sosyal boyutları çerçevesinde Türkiye’de aileye yönelik sosyal politikaların ve hizmetlerin değerlendirilmesidir. Çalışmada aileye yönelik hizmetlerin daha çok niceliksel olarak ifade edildiği ve hizmetlerin sürdürülebilir kalkınma bağlamında geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

Sustainable development has become an issue that concerns the world with its economic, social, and environmental dimensions. Economic and social injustices, especially poverty, are increasing, and economic problems affect individuals negatively in many areas, such as education, health, housing, and psychosocial development. Families and their changing dynamics are at the forefront of the groups affected by this negative situation. Family policies and family-oriented services have an important place in ensuring the well-being of individuals and families. Social services for families are carried out in Türkiye by the Ministry of Family and Social Services, the Ministry of Health, the Ministry of National Education, and local governments. These services cover economic and social needs. Therefore, family policies and the economic and social goals of sustainable development are linked. This study discusses family services within the scope of the economic and social dimensions of sustainable development. The study concludes that family-oriented services are expressed more quantitatively and that services should be developed in the context of sustainable development.

Anahtar Kelimeler: Aile politikaları, Sosyal hizmetler, Sürdürülebilir kalkınma

Keywords: Family policies, Social services, Sustainable development

EXTENDED ABSTRACT

Sustainable development in recent years has become a topic that is discussed globally. Increasing economic and social inequalities have made sustainable development the subject of study in economic and social fields. Sustainable development has three dimensions (i.e., economic, social, and environmental); however, this study will evaluate its social and economic dimensions in terms of family policies and social services. Economic sustainability involves the increase in production and capital. Meanwhile, the social dimension of sustainable development refers to meeting the basic needs of individuals and societies and providing access

Sorumlu Yazar: Selin Koçak E-posta: selinkocak@baskent.edu.tr

Başvuru: 18.05.2023 • **Revizyon talebi:** 10.10.2023 • **Son revizyon teslimi:** 25.10.2023 • **Kabul:** 25.11.2023

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

to services. When considering the changing population structure alongside economic and social inequalities, the provided services gain importance in terms of their effects on individuals and especially families for achieving the UN's sustainable development goals (SDGs). Family policies are an important component of social policy and are considered to entail all services such as health, employment, income distribution regulation, women, children, foster family programs, housing policies, and family planning. Although changes have occurred in the family structure compared to previous years, factors such as migration and the presence of elderly and disabled individuals in the family are treated as situations that should be considered when planning for family services. Identifying and meeting the psychosocial and economic needs of families is important for achieving SDGs. In this context, public and local government services are an important tool in the provision of family-oriented services. Social services for families in Türkiye are handled by the Ministry of Family and Social Services, while services for work life and employment are carried out under the Ministry of Labor and Social Security. Ministries such as the Ministry of Justice and the Ministry of National Education also play an important role in providing complementary services to families.

Policies towards family in Türkiye are shaped alongside international and national legislation and development plans, with social services for families being carried out within the scope of the General Directorate of Family and Community Services, the General Directorate of Services for the Disabled and Elderly, the General Directorate of Social Assistance, the General Directorate of Child Services, and the General Directorate on the Status of Women. The social service centers established under the Ministry of Family and Social Services (ASHB) have an important place in providing education and counseling services for families. Social service centers are a community-based service that provide interventions suitable for the purposes of social work, especially for children, young people, women, and disabled and elderly people. Services are also found for children such as adoptions, foster families, education, and health benefits. In terms of ensuring economic and social sustainability, the issue of women's participation in social and economic life maintains its importance. Poverty and the fact that women's participation rates in work life are lower than men's are important problem areas in services for women. The field of the elderly and disabled has been another issue that needs to be addressed in terms of sustainable development. The increasing rate of the elderly population in Türkiye and in the world has also become an important issue in terms of sustainable development. When examining the services that are provided for disabled people within the scope of family policies, the responsibility for the care of the disabled at home in Türkiye is seen to mostly fall on the family and the female family members. With globalization and the changes in social and economic life, the role and responsibilities of local governments and municipalities are increasing so as to meet individuals' needs.

In summary, sustainable development has 17 sub-objectives, some of these being reducing poverty and hunger and increasing gender equality and solidarity. Increasing poverty and the related social and economic injustices around the world are closely related to social services, and the social and economic dimensions of sustainable development are interrelated. The negative impact of economic development also negatively affects social development. Individuals who live below the minimum living standard economically are at a disadvantage with regard to being able to meet their basic living needs. When evaluating family policies in Türkiye, studies should be conducted on the three functions of social work: protective-preventive, rehabilitative, and transformative-developing. The social services that are provided to families should be evaluated not only in terms of quantity but also in terms of quality, and family policies should be developed by ensuring the participation of those benefiting from social services.

Giriş

Sürdürülebilir kalkınma son yıllarda artan ekonomik, sosyal eşitsizlikler ile birlikte ülkelerin gündeminde olan bir konu haline gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınma konusunun birçok alanda ele alınmasının bazı nedenleri bulunmaktadır. Özmete (2010)'nin belirttiği gibi sürdürülebilir kalkınma kavramından önce dünyada ekonomi odaklı bir kalkınma anlayışı hakimdir. Ekonomi odaklı kalkınma anlayışı ile gayri safi milli hasıla oranlarında artış meydana gelmiştir. Buna rağmen yoksulluk, hizmetlere erişimde eşitsizlik, yetersiz altyapı gibi olumsuz durumlar ortaya çıkmıştır. Bunun bir sonucu olarak 1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından "Ortak Geleceğimiz" başlıklı bir rapor yayınlanmıştır. Bu raporda sürdürülebilir kalkınma kavramına yer verilmiştir (Görmez, 2020). Sürdürülebilir kalkınma ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Bu çalışmada sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik ve sosyal boyutları üzerinde durulmuştur.

Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu sermayenin korunması ve ölçülebilir mal ve hizmetlere sahip olmayı kapsamaktadır (Goodland, 2002). Sürdürülebilirlik kalkınmanın sosyal boyutu birey ve toplumların temel ihtiyaçlarının karşılanması, hizmetlere erişimin sağlanabilirliği gibi konulara vurgu yapmaktadır (Bilgili, 2017; Goel ve Sivam, 2015). Sanayi devriminden itibaren artarak devam eden ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlar sürdürülebilir kalkınma kavramının tartışılmaya başlamasına neden olmuştur. Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde yoksulluğu, açlığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini önleme, insana yakışır iş sağlama, eşitsizliklerin azaltılması ve nitelikli eğitimin desteklenmesi gibi maddeler yer almaktadır (URL 1). Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için değişen nüfus yapısı ekonomik ve sosyal eşitsizlikler dikkate alındığında bireyler ve özellikle aileler üzerindeki etkilerine yönelik sunulan hizmetler önem kazanmaktadır.

Aile politikaları sosyal politikanın önemli bileşenlerinden biridir. Aile politikaları aileye yönelik sağlık, istihdam, gelir dağılımı düzenlemesi, kadın, çocuk, koruyucu aile programları, konut politikaları, aile planlamaları gibi hizmetlerin bütünü olarak değerlendirilmektedir. Dumon’a göre üç tür aile politikası uygulanması bulunmaktadır. Birincisi ailenin ekonomik gelir elde etmesini sağlayacak ekonomik faaliyetlerdir. İkincisi; ailelerin psikososyal yönden desteklenmesine yönelik eğitim ve danışmanlık faaliyetleridir. Üçüncü grupta ise aileyi destekleyecek okul öncesi eğitim hizmetleri, koruyucu aile hizmeti, yaşlı-engelli bakımı gibi sosyal hizmetler kapsamındaki çalışmalar yer almaktadır (akt. İçağasıoğlu Çoban ve Özbesler, 2009: 39). Ülkemizde aileye yönelik sosyal hizmetler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, çalışma yaşamı ve istihdama yönelik hizmetler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Adalet Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı gibi bakanlıklar da aileye yönelik tamamlayıcı hizmetlerin sunumunda önemli rol oynamaktadır.

Türkiye’deki aile politikalarının sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik ve sosyal boyutları özelinde değerlendirilebilmesi için öncelikle Türkiye’nin nüfus dinamikleri hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Türkiye’deki demografik yapı aile politikaları kapsamında farklı nüfus gruplarının ihtiyaçlarını bilmek açısından önemlidir. Türkiye’de doğurganlık ve ölüm hızındaki azalmaya bağlı olarak yaşlı nüfus artmaktadır. Buna ek olarak 15-64 yaş aralığındakilerin oranı ise %67,9’dur (TÜİK, 2021). TÜİK (2023) verilerine göre yıllık nüfus artış hızı azalmaya devam etmektedir. Yıllık nüfus artış hızı 2021 yılında binde 12,7; 2022 yılında ise binde 7,1 olmuştur. Bu verilere göre Türkiye nüfusunun yaşlanmaya başladığı söylenebilir.

TÜİK (2021) aile istatistikleri raporuna göre Türkiye’nin ortalama hane halkı büyüklüğü 3,30’dur ve hanehalkı büyüklüğü azalmaya devam etmektedir. Türkiye’de ağırlıklı olarak tek çekirdekli aile yapısı (%65,2) bulunmaktadır. Son yıllarda geniş aile yapısı (%14) oranı azalırken tek kişilik hanehalkı oranının (%17,9) arttığı görülmektedir. Benzer şekilde son yıllarda parçalanmış aile yapılarında da artış yaşanmaktadır. Bu aile yapılarının büyük çoğunluğunu ise tek kişilik haneler ve tek ebeveynli haneler oluşturmaktadır. Türkiye’de 2006-2016 yılları arasında çocuklu ailelerin oranında azalma meydana gelmiştir. Bu azalma özellikle üç ve daha fazla çocuğu olan ailelerin oranında görülmektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018). TÜİK (2023) raporuna göre ise Türkiye’de hane halkı büyüklüğü 3,17’ye gerilemiş ve %10,3’ü tek ebeveynli ailelerden oluşmaktadır.

Ailelerin yaşamlarını ekonomik ve sosyal açıdan etkileyen önemli bir değişken de yoksulluk, gelire dair verilerdir. Küresel düzeydeki araştırmalar artan ekonomik eşitsizlikleri göstermektedir. 2020 yılında dünyanın en zengin %10’unun ortalama geliri en alttaki %50’nin ortalama gelirinden 38 kat daha yüksektir (UNDP, 2022). TÜİK (2022) verilerine göre yoksulluk oranı %21,3 olarak belirlenmiştir. Göreli yoksulluk oranı ise %14,4 olmuştur. Türkiye’de en yüksek gelire sahip yüzde yirmilik kesimin toplam gelirden aldığı pay %47,5 iken en düşük gelire sahip olan yüzde yirmilik grubun aldığı payın oranı %6,2’dir (TÜİK, 2020).

Yoksulluk bireyler ve toplumlar arasındaki gelir adaletsizliğinin artmasına neden olan önemli faktörlerden biridir. Gelir adaletsizliği aileleri sadece ekonomik değil eğitim, barınma, sağlık ve temel ihtiyaçların karşılanması gibi psikososyal yönden de etkilemektedir. Gelir adaletsizliği aynı zamanda sosyal adaletsizliğe de yol açmaktadır. Bireyler arasındaki gelir farkının büyümesi bağımlı nüfusun artması, aile yapısındaki değişimlerle ele alındığında aile politikaları açısından oldukça önemlidir. Bu durum aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik ve sosyal boyutuyla yakından ilişkilidir. Ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin azaltılmasında sosyal politikalar ve sosyal hizmetler önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de sosyal hizmetlerin sunumunda başta Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) olmak üzere Sağlık Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler görev almaktadır. Kamu ve yerel yönetimlerin aileye yönelik hizmetleri aile yapısına bağlı olarak kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi birden fazla grubu içermektedir. Bu nüfus gruplarına yönelik sosyo-ekonomik hizmetler aile politikalarının içeriğine dair bir çerçeve çizmekle birlikte sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile de ilişkilidir. Bu nedenle aile politikalarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri odağında değerlendirilmesi önem kazanmaktadır.

Aile Politikalarını Etkileyen Yasal Mevzuat

Uluslararası Mevzuat

Aile politikaları ulusal ve uluslararası mevzuata göre şekillenmektedir. Uluslararası sözleşmelere taraf olan ülkeler, bu sözleşmelerin gerekliliğini yerine getirmek ile yükümlüdür. Aile yapısı geçmişten günümüze değişiklik göstermekle birlikte anne, baba ve çocukları kapsamaktadır. Günümüzde çekirdek aile modeli yaygın olsa da aile büyüklerinin dahil olduğu aile yaşantıları da bulunmaktadır. Bu nedenle aile ile ilgili uluslararası mevzuat ailenin korunması, kadın, çocuk gibi alanları kapsamaktadır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) bunlardan bazılarıdır.

BM İnsan Hakları Sözleşmesi’nde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde aile hayatının korunması gerektiği yer almaktadır (Çalık, 2016). Buna ek olarak çocuklarla ilgili sözleşmelerde aile yaşamının korunması kapsamında ele alınmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bu sözleşmelerden biridir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında kabul edilmiştir. Sözleşmede çocukların yaşama, gelişme, korunma ve bakım, anne ve babanın çocuğun iyilik hali için hizmetlerden yararlanmasına olanak sağlama gibi haklara yer verilmektedir (URL 2). Ailenin korunması ve desteklenmesi kapsamındaki bir diğer sözleşme Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’dir (CEDAW). 1979 yılında BM Genel Kurulu

tarafından Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) kabul edilmiştir. CEDAW Komitesi'nin 12 No'lu Tavsiye Kararı'nda (1989) kadınların şiddetten korunmasında üye devletlerin yükümlülüğü olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda ülkelerden kadına yönelik şiddetle ilgili uygulamalarının ve önlemlerin raporlanması beklenmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2016). 1995 yılındaki Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nda kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu kabul edilmiştir. Bu konferansın önemli bir çıktısı olarak devletler kadınların güçlendirilmesi, kadın erkek eşitliğinin ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve buna yönelik adımların ülke politikasına yansıtılması gerektiği vurgulanmıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2016).

Ailenin korunması kişilerin evlilik birliğini nasıl sürdürdüğü ile yakından ilişkilidir. Ailenin ekonomik durumu, eğitim, sağlık hizmetlerine erişimi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması gibi faktörler ailelerin yaşam kalitesinin iyileştirilmesi açısından önemlidir. Sürdürülebilir kalkınma ile ortaklık gösteren bu konuların uluslararası sözleşmelerde yer alması ve ulusal mevzuata etki etmesi sosyal ve ekonomik olarak ailelerin korunması açısından önemli gelişmeler arasında yer almaktadır.

Ulusal Mevzuat

Uluslararası mevzuatta olduğu gibi ulusal mevzuatta da aileye yönelik önemli gelişmeler mevcuttur. Türkiye'de özellikle 1980'lerden sonra aile politikalarında önemli adımlar atıldığı söylenebilir. Toplumsal refahın artırılması, sosyal adaletin sağlanması ve çocuklar, kadınlar, yaşlılar gibi nüfus gruplarına yönelik politikaların ulusal mevzuat ile desteklenmesi ve şekillenmesi önemlidir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın 1987 yılındaki programında toplumsal refah ve ailenin gelişimi, korunması arasındaki ilişkiye vurgu yapılmıştır. Bu kapsamda ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin artırılması ekonomik kalkınma ve sosyal hizmet uygulamalarının başlıca hedefi haline gelmiştir. 1987 yılındaki hükümet programında ailenin önemi üzerinde durulmuş ve kadınların sosyal ve ekonomik gelişiminin ailenin gelişimini de etkilediği belirtilmiştir. Aileye ve kadınlara yönelik bu vurgular 1989'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde Aile Bütünlüğünü Koruma Dairesi ve Başbakanlığa bağlı olarak Aile Araştırma Kurumu (AAK) kurulması ile kendini göstermiştir (Hosseinnezhad Hendvari, 2019: 38). Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik ve sosyal boyutları dikkate alındığında aile içinde farklı nüfus gruplarına yönelik araştırmaların yapılması, ihtiyaçların belirlenmesinde sosyal hizmetlerin sunumu önemli bir yer tutmaktadır.

Ulusal mevzuatta aile ve sürdürülebilir kalkınma konularıyla ilişkili olarak yer alan bir diğer konu kadına yönelik şiddettir. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile şiddete uğrayan veya şiddete uğrama riski bulunan kadınların, çocukların korunması ve şiddetin önlenmesi amaçlanmıştır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile de korunmaya ve bakıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı gibi farklı nüfus gruplarına yönelik sosyal hizmetler düzenlenmiştir (TBMM Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2016). Çocuklar özelinde ise 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu bulunmaktadır. Bu kanun ile korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalar düzenlenmiştir (Çocuk Koruma Kanunu, 2005). 5393 sayılı Belediye Kanunu ile Belediyelerin ailelerin yaşamlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik sorumlulukları belirlenmiştir (Belediye Kanunu, 2005).

Türkiye'de Aile Politikalarının Gelişimi

Bu başlık altında Türkiye'de aile politikalarının gelişimi kalkınma planları ve aile ile ilgili kanunların ve kurumların tarihsel gelişimi açısından ele alınmıştır. Kalkınma planları aileye yönelik sağlık, gelir, istihdam, barınma, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler gibi politikaların belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972) ailenin nüfus planlaması üzerinde durulmuştur. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) aile planlaması, ailenin eğitilmesi, çocukların eğitime erişimlerinin sağlanması, ailenin sosyo-ekonomik yönden desteklenmesi, aileye yönelik sosyal hizmetlerin oluşturulması yönünde politikaların oluşturulması gerekliliği belirtilmiştir. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1994) aile, kadın ve çocuk özelindeki politikalara önem verilmiştir. Buna ek olarak kurum bakımı yerine ailelerin sosyo-ekonomik olarak desteklenmesi ve çocukların aile yanında kalmalarına yönelik sosyal hizmet uygulamaları desteklenmiştir. 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996-2000) toplumsal cinsiyet eşitliği ile bağlantılı olarak aile içi sorumluluklarda ve kadının toplumsal ve ekonomik hayata katılımında eşitliğin sağlanması yönündeki çalışmaların önemine vurgu yapılmıştır. Benzer şekilde kadınların istihdam oranını artırmak için gebelik ve doğum izni, yeterli sayıda kreş ve çocuk bakımevi açılması ile çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmiştir. 10. Kalkınma Planı'nda (2014-2018) "toplumun çekirdeğini oluşturan, bireyleri ve toplumu bir arada tutan aile kurumu, hoşgörü, sevgi ve karşılıklı anlayış çerçevesinde yetişen bireyler, güçlü toplum olmanın temel esasıdır" maddesi ile ailenin toplumsal yapının güçlendirilmesi vurgulanmıştır. Aile birliğinin korunması adına 10. Kalkınma Planı'nda ailenin korunmasının yanı sıra tek ebeveynli ailelere yönelik hizmetlere de dikkat çekilmiştir. Tek ebeveynli ailelerin ihtiyaçlarının belirlenmesi, sorunların çözümünde danışmanlık verilmesi ve izleme-takip aşamalarının olması gerektiği vurgulanmıştır. Tek ebeveynli ailelerin artması ile birlikte aile danışmanlığı hizmeti gündeme gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak sosyal hizmetlerin sunumunda da aileye yönelik yardımlar, aile danışmanlığı, evlilik öncesi danışmanlık odağına kaymıştır. Özetle sosyal hizmet uygulamalarında aile birliğinin önemi ve ailenin korunması daha da önemli hale gelmiştir.

Hükümetlerin kalkınma amaçları doğrultusunda şekillendirdiği yıllık planlarda da ailenin önemi vurgulanmıştır. Önem doğrultusunda aileyi güçlendirici politikalar benimsenmiştir. 1996 yılı hükümet yıllık planında sağlıklı nüfus, yaşlılık, engellilik gibi nedenlerle dezavantajlı durumda olan ailelere sosyo-ekonomik destekte bulunulması gerektiği belirtilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996 Yılı Programı). 2012 yılı programında aileye dair politikalar ‘Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi’ başlığı içerisinde ele alınmıştır. Böylece aileye yönelik eğitim-sağlık sisteminin iyileştirilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi, kültürün korunması, gençlik hizmetlerinin iyileştirilmesi ve sosyal harcamaların etkinliğinin artırılmasına yönelik politikalar ve uygulama tedbirleri üzerinde durulmuştur (Kalkınma Bakanlığı, 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı). 2018 yılı programında aile eğitim programlarının yaygınlaştırılması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, sosyal hizmet merkezlerinde sunulan hizmetlerle aile bireylerinin ekonomik ve sosyal yaşama katılımlarının artırılması ve Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin (ŞÖNİM) 2017 yılı sonunda 81 ile yaygınlaştırılması üzerinde durulmuştur (Kalkınma Bakanlığı, 10. Beş Yıllık Kalkınma Planı). 2021 yılına gelindiğinde ise Cumhurbaşkanlığı Yıllık Planlarında ailenin ekonomik düzeyine ek olarak sosyal faktörlerin etkisiyle oluşan bağımlılık gibi olumsuz davranışlar üzerinde de durulmaya başlanmıştır. Aile işlevselliğini olumsuz etkileyecek bağımlılık davranışına yönelik farkındalık oluşturacak bilgilendirme çalışmaları yapılması planlanmıştır. Buna ek olarak çocuk koruma sisteminin iyileştirilmesi için uygulama tedbirleri önerilmiştir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021). Kalkınma planları incelendiğinde aile ile ilgili sadece ekonomik değil bağımlılık, şiddet gibi sosyal sorunlara yönelik konular da ele alınmıştır. Küresel gelişmelerle birlikte sürdürülebilir kalkınma boyutlarının doğrudan veya dolaylı olarak ulusal raporlara yansıtıldığı görülmektedir.

Türkiye’de aileye yönelik geliştirilen politika ve hizmetleri Cumhuriyet’in ilanından sonra ele almak mümkündür. 1923 ve 1965 yılları arasında Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşından nüfus ve kentleşme oranlarında artış yaşanmıştır. 1965 yılında işsizlik ve hızlı kentleşme sorunları nedeniyle mecliste Aile Planlaması Yasası kabul edilmiştir (Çarkoğlu ve Kafescioğlu, 2014; akt. Hendvarı, 2019: 37). 1965 yılındaki Nüfus Planlaması Kanunu’nda kişilerin istedikleri zaman, istedikleri kadar çocuk sahibi olabilecekleri belirtilmiştir. 1983 yılındaki Nüfus Planlaması Kanunu’nda ise gebeliğin sona erdirilmesi ve sonraki süreçlerle ilgili düzenlemeler yer almaktadır (Nüfus Planlaması Hakkında Kanun, 1983).

Ailelere yönelik sosyal politika ve sosyal hizmetler ile ilgili meydana gelen önemli gelişmelerden biri 1983 yılında yaşanmıştır. 1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kurulmuştur. SHÇEK’in kuruluş amacı: “*Korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.*” olarak ifade edilmiştir (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983). SHÇEK döneminde ailelere yönelik hizmetler yerel yönetimler ve vakıflar aracılığı ile de yürütülmüştür. Bu dönemde aynı ve nakdi yardımlar SHÇEK, yerel yönetimler ve farklı sivil toplum kuruluşları tarafından verilmiştir. Aileler ile ilgili bir diğer konu aile içi şiddet, ebeveynler ve çocuk arasındaki iletişim, çocuk ihmal ve istismarı, ensest gibi ailede yaşanabilecek problemlerin önlenmesi ve çözümüne yönelik danışmanlık hizmetleri olmuştur.

Bu hizmetler SHÇEK’e bağlı toplum merkezleri, aile danışma merkezleri, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), belediyeler, hastaneler gibi birden fazla kurum ve kuruluşlar tarafından verilmiştir. 1997 yılında ise SHÇEK Aile Danışma Merkezleri açılmıştır (İçağasıoğlu Çoban ve Özbesler, 2009: 35). Bu dönemde aile politikaları kapsamında ailelerin karşılaşabileceği pek çok soruna yönelik hizmetlerin geliştiği görülmektedir.

1989 yılında ailelerin sosyal risklere karşı korunması ve güçlendirilmesi amacıyla Aile Araştırma Kurumu kurulmuştur. Bu alanda birtakım araştırmalar yapılmış olsa da bütüncül bir aile politikası oluşturulamamıştır. 2004 yılında ise Aile Araştırma Kurumu kapatılmıştır (Baş, 2017; Turğut, 2016). 1998 yılında ise Ailenin Korunmasına Dair Kanun kabul edilmiştir. Bu kanun 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edildikten sonra yürürlükten kalkmıştır. 2011 yılına gelindiğinde ise SHÇEK kapatılmış ve yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) kurulmuştur (Turğut, 2016:420). Bakanlık, 2018 yılında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak isim değiştirmiştir. 2021 yılında ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adını almıştır.

Kamu Kurumlarının Aileye Yönelik Hizmetleri

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı dezavantajlı gruplar öncelikli olmak üzere birey, grup ve toplumların refahını sağlamak amacıyla hizmetler planlamaktadır. Bakanlıkta kadın, çocuk, yaşlı, engelli bireylere ve ailelere yönelik sosyal hizmetler gerçekleştirilmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Aile Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) bünyesinde kurulan sosyal hizmet merkezleri aileye yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Toplum temelli bir hizmet olan sosyal hizmet merkezleri çocuk, genç, kadın, engelli ve yaşlı başta olmak üzere sosyal hizmetin amaçlarına uygun müdahaleler gerçekleştirmektedir (Sosyal Hizmet Merkezleri

Yönetmeliği, 2013). Bu merkezler sorumlu oldukları nüfusun sosyal yardım ihtiyacı, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun desteklenmesi, koruyucu aile-evlat edinme uygulamalarını, aile danışmanlığı ve eğitim uygulaması gibi aileye yönelik sosyal hizmetlerin sunumunu üstlenmektedir. Bu merkezlerin kurulmasıyla Aile Danışma Merkezleri (ADM), Toplum Merkezleri (TM) ve Yaşlı Dayanışma Merkezleri (YDM), Çocuk Gençlik Merkezleri (ÇOGEM) Sosyal Hizmet Merkezi (SHM) adı altında birleştirilmiştir (Buz ve Ayyıldız, 2019: 2003).

2011 yılında “Her aileye bir sosyal hizmet uzmanı” sloganıyla Aile Sosyal Destek Programı başlatılmıştır. Program kapsamında ailelerin mevcut ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirmeler yapılmakta, sürdürülebilir yardım ve destekler sunulmakta ve ülke genelinde sosyal risk haritaları çıkarılmaktadır (Laçın, 2019: 7). Sosyal risk haritaları ailelerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının, sorunlarının belirlenmesi açısından önemli uygulamalar arasında yer almaktadır. Sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması açısından ailelerin eğitim, sağlık, barınma ve ekonomik ihtiyaçlarının belirlenerek sosyal hizmet müdahale planının uygulanması ve takibi gerekmektedir. Birey ve ailelerin sosyal destek sistemlerinin, sosyal hizmetlere erişimlerinin belirlenmesi ve asgari yaşam koşullarının iyileştirilmesi sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik arasındaki kesişim noktasını oluşturmaktadır.

Sosyal Yardımlar

Sosyal yardım yoksulluğun hafifletilmesi, geciktirilmesi ve giderilmesi amacıyla yürütülen insani hizmet alanlarından biridir (Tekinal, 2018). Bu yardımlar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı genel müdürlükler tarafından sağlanmaktadır. Bu sosyal yardımlar 3294 sayılı “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu”, 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” ve 2828 sayılı “Sosyal Hizmetler Kanunu” kapsamında dağıtılmaktadır (Zengin, 2018: 77). Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelikte de çocuk merkezli sosyal yardımların içeriği ve uygulama biçimi yer almaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) tarafından barınma, gıda, eğitim, sağlık, yaşlı ve engelli yardımları yapılmaktadır (ASHB, 2020). Türkiye’de sosyal koruma harcamalarına önemli bir bütçe ayrılmaktadır. 2020 yılında Türkiye’nin sosyal koruma harcamalarının Gayri Safi Yurt İçi Harcamadaki (GSYİH) oranı %13,0 olarak belirlenmiştir. Bu yardımların en büyük payı emekli ve yaşlılara (%6), %3,4’ü hastalık ve sağlık bakımı üzerine, %1,5’u dul ve yetimlere, %0,4’ü engelli ve malul bireylere, %0,6’sı ise aile ve çocuklara yönelik olarak dağıtımı sağlanmıştır. Aile ve çocuklara yönelik olarak verilen yardımların %45,1’ini şartlı yardımlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2020). TÜİK (2022) verilerine göre ise sosyal korumaya ayrılan pay GSYİH’nin %18’ini oluşturmaktadır. Sosyal koruma harcamalarında en çok payı %45 ile emekli/yaşlılara ve %30 ile hastalık/sağlık bakımı oluşturmaktadır. Aile ve çocuklara harcanan pay ise %4,2’dir. Sosyal koruma harcamalarındaki payın çoğunluğunun emekli/yaşlılara ve sağlık harcamalarına ayrıldığı görülmektedir. Bu durumun yaşlı nüfus oranındaki artış ve buna bağlı olarak emekli/yaşlıların sağlık ve ekonomik gelir alanında yaşadığı sorunlarla ilişkili olduğunu söylenebilir.

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti (SED): Ailelerin sosyo-ekonomik bakımdan desteklenerek ailelerin iyilik halinin sağlanması ve çocukların kurum bakımına alınmadan ailelerinin yanında desteklenmesi amacıyla Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti uygulanmaktadır (Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, 2015). SED hizmeti ailenin ihtiyacına göre süreli ve geçici olabilmektedir. 2022 yılında bu hizmetten yararlanan çocukların sayısı 157 bin çocuk yararlanmıştır (ASHB, 2022). Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri sokakta çalışan, risk altında bulunan çocuklar ve okullar aracılığı ile de ailelere ulaştırılabilmektedir (ASHB, 2021). Ailelere yönelik sosyal ve ekonomik yardımlar aile üyelerinin iyilik halinin sağlanması, sosyal ve ekonomi ihtiyaçlarının karşılanması açısından oldukça önemlidir. Aileye yönelik sosyal yardımlar sadece aileleri değil çocuk, genç, yaşlı gibi diğer aile üyelerini de kapsamaktadır. Sosyal ve ekonomik destek çocuğun kurum bakımına alınmadan ailesinin yanında kalması bakımından önemli bir uygulamadır. Ancak, sosyal yardımların geçici süreliğine verilebileceği dikkate alınarak ailelerin sosyal ve ekonomik yaşamlarında kalıcı değişimlere yönelik uygulamaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Çocuklara Yönelik Hizmetler

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın çocuklara yönelik hizmetleri; koruyucu aile ve evlat edindirme, çocukluk bakımı ve okul öncesi eğitim konuları kapsamında ele alınmıştır.

Koruyucu aile hizmeti; sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı öz ailesi ile yaşayamayan, evlat edinme hizmetinden yararlanılamayan korunma ihtiyacı içinde olan çocukların aile ortamında kalmasını sağlamaktadır. Koruyucu aile hizmeti Türkiye’de 1949 yılında 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanunundaki koruma tedbiri ile uygulamaya geçmiştir. Günümüzde ise bu hizmet 2012 yılında yayınlanan Koruyucu Aile Yönetmeliği çerçevesinde yürütülmektedir (Yazıcı, 2014). 2020 yılı sonu itibarıyla 7.864 çocuğun koruyucu aile yanında bakımı sağlanmaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021). 2022 yılında ise koruyucu aile hizmetinden yararlanan çocuk sayısı 9.011 olmuştur (ASHB, 2022). Koruyucu aile hizmetinden yararlanan çocuk sayısındaki artış sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğin ne kadar ve nasıl sağlanabildiğinin değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Çocuklar ailelerinin sosyal ve ekonomik olarak dezavantajlı durumda olması nedeniyle koruyucu aile

hizmetinden yararlanmaktadır. Bu hizmetten yararlanan çocuk sayısındaki artış ailelerin sosyal ve ekonomik durumunun asgari yaşam standartlarının altında kaldığını göstermektedir.

Evlat edinmede ise korunma ihtiyacı olan çocuklardan evlat edinmeye uygun olanlar çocuğun yüksek yararı ilkesi dikkate alınarak çocuklar için uygun bulunan ailelerin yanına yerleştirilmektedir. Evlat edinme ile hem çocukların geleceği kanunların öngördüğü şekilde güvence altına alınmakta hem de çocuklar aile ortamına kavuşturularak bağlanma, güven duygusu ve kişisel gelişimleri gibi psikososyal yönden olumlu yönde desteklenmektedir (Yazıcı, 2014).

Aile ve çocuklara yönelik hizmetlerle ilgili bir diğer konu erken çocukluk bakımı ve okul öncesi eğitimidir. Okul öncesi eğitimi 0-6 yaş arasındaki gelişim dönemi erken çocukluk süreci olarak bilinmektedir. 2017-2018 eğitim-öğretim dönemi itibarıyla net okullaşma bakımından 3-5 yaş arasındaki çocukların %39’u, 4-5 yaş arası çocukların %50’si, 5 yaşındaki çocukların da %67’si okul öncesi eğitime erişim sağlayabilmektedir. Bu oranlar OECD ülke ortalamalarının gerisinde kalmaktadır (On Birinci Kalkınma Planı, 2018). 2021-2022 yılında ise 3-5 yaş aralığındaki çocukların net okullaşma oranı %44,1 ve 5 yaşındaki çocukların oranı ise 81,6’dır (TÜİK, 2023). 0-6 yaş aralığındaki çocukların okullaşma oranındaki artış çocukların eğitim hizmetlerine erişimi ve psikososyal gelişmelerinin desteklenmesi açısından oldukça önemlidir. Türkiye’de kamu veya özel sektör tarafından sağlanan erken çocukluk bakımı ve eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Okul öncesi eğitim hizmetlerinin çoğunluğu 5 yaş üzeri çocuklara yönelik yarım günlük eğitim hizmetlerinden oluşmaktadır. MEB’e ve ASHB’ye bağlı özel kreş ve gündüz bakımevleri dışında iş yerlerinde açılan kreşler ve kamuya bağlı işyerlerinin kreşleri ile belediyeler ve Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı okul öncesi eğitim kurumları bu hizmetleri yürütmektedir. Kreş ve gündüzlü bakım evleri ücretli olarak hizmet sağlamaktadır. Anne, Çocuk eğitim Vakfı’nın (AÇEV) hanehalkı araştırması üzerinden yaptığı çalışmada çalışan ve gelir düzeyi yüksek olan kadınların çocuklarının, geliri daha düşük olanlara göre erken çocukluk bakımından daha fazla yararlandığı sonucuna ulaşılmıştır (AÇEV ve ERG, 2016). 2019 yılında kadın istihdamının desteklenmesi amacıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, “Kurumsal Çocuk Bakımı Avrupa Birliği Projesi”ne taraf olmuştur. Bu kapsamda 0-60 ay arasında küçük çocuğu olan, çalışmaya başlayan veya daha önce çalıştığı işe geri dönmek isteyen ya da bir işi olan annelere bu şartları gerçekleştirmeleri halinde aylık 100 avro mali destek sağlanacaktır (Kurumsal Çocuk Bakımı Projesi, 2021). ASHB tarafından sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı durumdaki ailelere “Ücretsiz Bakım Hizmeti” verilmiş ve dezavantajlı ailelerin özel kreş ve gündüz bakımevlerinden ücretsiz yararlanmışlardır (ASHB, 2019). Özetle çocuklara yönelik hizmetler kadın istihdamı ve çocukların okul öncesi eğitime erişimleri ile ilişkilidir. Bu kapsamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin, eğitim hizmetlerine ve sosyal hizmetlere erişimin sağlanması çocukların ve ailelerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi açısından önemlidir.

Kadınlara Yönelik Hizmetler

Türkiye nüfusunun %49,9’unu kadınlar oluşturmaktadır. Kadınların İstihdama (+15) katılım oranı ise %26,3’tir (TÜİK, 2021). 2022 yılı verilerine göre de kadınların istihdam oranı erkeklerin istihdamının yarısından az olmuştur. 3 yaşın altında çocuğu olan kadınların istihdam oranı %26,1’dir (TÜİK, 2023). Kadınların istihdam oranının erkeklere göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni çocuk bakımı, toplumsal cinsiyet rolleri, eğitim seviyesi gibi pek çok nedenle açıklanabilir. Aile politikaları bağlamında incelendiğinde kadınlara yönelik politikalar daha önemli hale gelmektedir. Son yıllarda özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik politikalar artış göstermekle birlikte aile yaşamında, rollerin belirlenmesi ve paylaşılmasında bu değişime uyum sağlanmaktadır. Ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması açısından kadınların toplumsal ve ekonomik yaşama katılımı konusu önemini korumaktadır. Buna rağmen toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin verilerde Türkiye’nin alt sıralarda yer aldığı görülmektedir. Dünya Ekonomi Forumu’nun (WEF) 2023 yılı raporunda çeşitli göstergelerle toplumsal cinsiyet eşitsizliği ortaya konulmuştur. Türkiye araştırmaya dahil olan 146 ülke arasında 129. olmuştur. Türkiye’de kadının sağlık ve eğitim politikalarında temsili ve bu hizmetlere erişimi erkekler ve kadınlar arasında benzerlik göstermekteyken; ekonomiye ve siyasete katılım göstermesi yönüyle erkeklerin gerisinde kalmaktadır (World Economic Forum, 2023). Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için eğitim, sağlık, çalışma yaşamı başta olmak üzere çeşitli alanlarda çalışmalar yürütülmektedir (Arısoy ve Korkmaz, 2018: 304). Bu politikaların gerçekleştirmesinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı önemli bir rol oynamaktadır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü cinsiyet eşitliğine dayalı, kadının ve kız çocuklarının hayatın her alanına katılımını artırıcı politikalar oluşturulmasında aktif rol almaktadır. Son yıllarda kadının eğitime katılım, işgücüne katılım, karar alma ve siyaset mekanizmalarına katılım oranlarının arttığı görülmektedir (ASHB, 2021). Anne sağlığı düzeyini yükseltmek ve anne ölümlerini azaltmak amacıyla Doğum Öncesi Bakım Sistemi ile gebelerin doğum öncesi izlenmesi yapılmaktadır. Annelerin tercihleri doğrultusunda sağlıklı ve güvenli “Anne Dostu Hastaneler” oluşturulmaktadır. Üreme Sağlığı Eğitimleri verilmekte ve bu eğitimlerde aile planlaması, cinsel sağlık, aile içi iletişim ve aile içi şiddet eğitimleri verilmektedir (ASHB, 2019).

Yoksulluk, sosyal yardımlar ve bir önceki başlıkta yer verilen okul öncesi eğitim ile bağlantılı bir diğer konu da kadınların çalışma yaşamına katılımıdır. Türkiye’de nüfusun %49,9’unu kadınlar oluşturmaktadır. 25-49 yaş aralığındaki ve 3 yaşın altında çocuğu olan kadınların istihdam oranı 2021 yılında %25,2 olmuştur. 15 yaş ve üzeri istihdam oranı kadınlarda %26,3’tür (TÜİK, 2021). Türkiye’de toplumsal cinsiyet ve kadın algısı üzerine 2015 yılından itibaren yapılan bir araştırma sonuçlarına göre; toplam

4940 kadının %39'u hayatları boyunca hiç gelir getirici bir işte çalışmamıştır. Kadınların %25'i evlilik ve ev işi sorumlulukları ve %16'sı da çocuk bakım desteğinin olmaması nedeniyle çalışmayı bırakmışlardır (Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi, 2022). Sürdürülebilir kalkınma amaçlarından toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için kadınların çalışma yaşamına katılımı ve okul öncesi eğitim hizmetleri aile politikalarında öncelikli alanlardan biridir.

Yaşlı ve Engellilere Yönelik Hizmetler

Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik ve sosyal boyutları toplumun tüm kesimini kapsamaktadır. Yaşlı ve engelli nüfus da bu gruba dahildir. Özellikle Türkiye'de ve dünyada artan yaşlı nüfus oranı sürdürülebilir kalkınma açısından da önemli bir konu haline gelmiştir. Ülkemizde 2022 yılında yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı %9,9 olmuştur (TÜİK, 2023). Son yıllarda Türkiye'deki yaşlı nüfus oranı gençlerin toplam nüfus içindeki oranı azalırken yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı artış göstermektedir ve nüfus yaşlanmaya doğru evrilmektedir. Ülkemizde yaşlılara yönelik kurum bakımı ve aile odaklı bakım sistemleri ve yaşlı-engelli bireyler için sunulacak sosyal yardım ve destek hizmetleri bulunmaktadır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda engelli bireylerin bakımının sağlanabilmesi amacıyla evde bakım veren bireylere ekonomik yardım yapılmaktadır (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983). Yaşlılara yönelik sunulan aynı yardımlar incelendiğinde vakıflar ve yerel yönetimler aracılığıyla yaşlılara kömür ve gıda yardımı yapılmaktadır. 2016 yılında ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde Yaşlı Destek Programı (YADES) uygulamasına geçilmiştir. Bu program kapsamında yaşlı bireylerin günlük ev işlerine yardımcı olma, evdeki teknik işlere (boya, onarım, vb.) yardımcı olma, psikososyal destek hizmetleri yürütülmektedir (ASHB, 2018).

Aile politikaları kapsamında engelli bireylere yönelik sunulan hizmetler incelendiğinde Türkiye'de evde engelli bakımında sorumluluğun çoğunlukla ailede ve kadın aile üyelerinde olduğu görülmüştür. Evde bakım; kronik veya geçici bir hastalığı bulunan bireylerin evde bakımının sağlanması ve bakım veren kişilere tıbbi ve psikososyal destek verilmesidir. Evde bakım hizmetleri sağlık, bakım, yemek, telefon ile yardım gibi hizmetleri kapsamaktadır. Türkiye'de ise evde destek hizmetleri evde sağlık bakımı ve sosyal yardım ile sınırlıdır (Samav Cantürk, 2017: 38).

Ülkemizde kamuda engelli bireylerin ve ailelerin yaşamlarını kolaylaştırıcı ve dezavantaj durumlarını ortadan kaldıracak düzenlemeler bulunmaktadır. Engeli olan nüfusun işgücüne katılma oranı %22,1'dir. Ülkemizde kamu sektöründe %4, özel sektörde %3 engelli birey istihdam etme zorunluluğu bulunmaktadır. Engelli bireylerin özel eğitim ve kaynaştırma yolu ile eğitim imkanlarına erişim sağlanmaktadır. Engelli bireylerin okula ulaşmalarını kolaylaştırmak amacıyla "Taşınabilir Eğitim Programı" uygulanmaktadır. Bu tür uygulamalar ile engelli öğrencilerin okullarına erişimlerinin sağlanması ve okula gitme oranlarının artması ve ailelerin de bu süreçte desteklenmesi amaçlanmaktadır (ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, 2022). Engelli bireylerin toplumsal ve ekonomik yaşama katılımı ve ailelerin bu süreçte ekonomik ve psikolojik olarak desteklenmesi sürdürülebilir yaşam için de oldukça önemlidir.

Sağlık Bakanlığı-Aile Sağlığı ile İlgili Düzenlemeler

Aile Sağlığı Merkezleri (ASM) ve aile hekimliği uygulamaları sağlık alanında aileye yönelik sunulan hizmetlerdir. Aile sağlığı merkezi aile hekimleri ile diğer sağlık çalışanları tarafından aile hekimliği hizmetinin sunulduğu Sağlık Bakanlığı'na bağlı kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Aile sağlığı merkezleri toplumun hizmetlere erişimini sağlamak için ulaşımın uygun olduğu yerlerde kurulmaktadır (Özkan ve Kılıç, 2013). Ailelerin sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmayı ve yaygınlaştırmayı hedefleyen Sağlıkta Dönüşüm Programı ile birlikte 2005 yılında Aile Hekimliği Pilot Uygulama Yönetmeliği çıkarılmıştır. Aynı yıl Düzce ilinde pilot uygulama olarak başlatılmış, 2010 yılında da ülke genelinde yaygınlaşmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2021). 2011 yılında 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşların görevleri belirlenmiştir. Bu kararnameye göre aileye yönelik hizmetler içinde Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı, Aktif Yaşlanma ve Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı ve 0-6 Yaş Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme Programı bulunmaktadır (TBMM Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2016). Evlilik öncesi danışmanlık; kişilerin cinsel yolla bulaşan hastalıklar başta olmak üzere birçok enfeksiyonun eşlerden birbirine geçmesi, genetik hastalıkların oluşumu gibi problemleri engellemek için sağlık taramasından geçirilmesidir (Öztürk vd., 2019: 94). Evlilik öncesi danışmanlık programı kapsamında ailelere üreme sağlığı, gebelik sonrası bakım gibi konular hakkında bilgilendirme yapılmaktadır (Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, 2021). 0-6 Yaş Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme Programının amacı çocuğun psikososyal gelişiminin bütüncül olarak izlenmesini sağlamaktır. Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı ile de yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminin artırılması ve evde bakım hizmetlerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır (TBMM Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2016). Sağlık Bakanlığına bağlı olarak bireylerin, ailelerin ve çocukların yaşam döngülerinde fiziksel ve psikososyal ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin olduğu görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kadınlar ve çocuklara yönelik anne destek eğitimi programı bulunmaktadır. Bu kursların amacı; ebeveyn tutumları, aile içi iletişim, aile içi şiddetin önlenmesi, gelişim dönemleri ile ilgili ailelerin bilgilendirilmesi, ihmal ve istismar hakkında farkındalık kazandırmaktır. Bunlara ek olarak 2007 yılından itibaren Baba Destek Eğitimi Kurs Programı (BADEP), MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ve Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) iş birliği ile yürütülmektedir (TBMM Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2016). Milli Eğitim Bakanlığı’nın ailelerin ve çocukların sosyal ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yürüttüğü görülmektedir. Baba Destek Eğitim Kurs Programı gibi uygulamaların çocukların bakımında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutuna katkı sağladığı ifade edilebilir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı-Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı-TOKİ

Barınma bireylerin karşılanması gereken en temel ihtiyaçlarından birini oluşturmaktadır. Barınma, güvenli konutlarda yaşama imkanına toplumun her kesimi sahip olamamaktadır. Özellikle 1950’li yıllardan itibaren kırdan kente doğru göçte yaşanan artışlar, nüfusun artması gibi nedenler kent nüfusunun daha da artmasına neden olmuştur.

Aileye yönelik Türkiye’deki uygulamalar açısından bakıldığında özellikle orta ve dar gelirli barınma ihtiyacını karşılayabilmek için Toplu Konut İdaresi (TOKİ) kurulmuştur. 1984 yılında TOKİ’nin kuruluşu ile hedef grup orta gelirli aileler olmuştur. 2009 yılına gelindiğinde kapsamı genişletilerek düşük ekonomik gelire sahip kişiler için de sosyal konutlar oluşturulmaya başlanmıştır. 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulduktan sonra TOKİ ile ek protokol imzalanmış ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamındaki sosyal güvenceleri olmayan, düşük gelirli kişilere yönelik geri ödemeli konut sağlanması hedeflenmiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2021). 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında olan kişi ve aileler bu hizmetten yararlanabilmektedir. Ayrıca % 50 engeli olan vatandaşlara % 10 oranında kontenjan ayrılacağı belirtilmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012). Barınma koşulları bireylerin ekonomik düzeyleri ile yakından ilişkilidir. Güvenli, sağlıklı barınma koşullarına sahip olamamak ailelerin sosyal ve kültürel yaşama katılımını, hizmetlere erişimini de olumsuz etkilemektedir.

Yerel Yönetimlerin Aileye Yönelik Hizmetleri

Bakanlıkların aileye yönelik çeşitli hizmetleri olduğu gibi yerel yönetimlerin de ailelerin refahını sağlamak için uygulamaları bulunmaktadır. Küreselleşme, toplumsal ve ekonomik yaşamdaki değişimler ile birlikte bireylerin ihtiyacının karşılanmasında yerel yönetimlerin, belediyelerin rol ve sorumlulukları da artmaktadır. Sosyal hizmetler açısından değerlendirildiğinde ise iki önemli yasal düzenleme bulunmaktadır. Bu kanunlar 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’dur (Şimşek ve Altun, 2020: 58). Bu çerçevede belediyelerin kadın, yaşlı, engelli, çocuk ve genç, sosyal yardımlar gibi alanlarda hizmetleri bulunmaktadır.

Türkiye Belediyeler Birliği, yerel yönetim bağlamında aileye yönelik hizmet veren kuruluşların başında gelmektedir. Bu kapsamda belediyelerin evlilik öncesinde bireylere eğitim vereceği ve bu eğitimi verecek kişilerinde eğitimden geçmesi gerektiği belirtilmiştir (Baş, 2017: 186). Bunun yanı sıra 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. ve 77. maddelerinde ailelere yönelik hizmetleri kapsayan ifadeler yer almaktadır. Kadına yönelik şiddet ile ilgili yerel yönetimler olarak belediyelerin kadınlar ve çocuklara yönelik nüfusun yüz binin üzerinde olduğu yerlerde sığınma evi açma sorumluluğu bulunmaktadır (Belediye Kanunu Madde 14). Belediyelerin aileye yönelik hizmetlerinden bir diğeri de aile yaşam merkezleridir. Aile yaşam merkezlerinde çocuklara, gençlere, yetişkinlere, engelli ve yaşlılara yönelik hizmet verilmektedir. Bu merkezlerde çocuklar kreş, çocuk kulübü hizmetlerinden, gençler gençlik merkezlerinden, yaşlılar yaşlı lokallerinden yararlanabilmektedir. Bunların dışında bireyler çeşitli konularda kurslara ve seminerlere katılabilmektedir (URL 3).

Belediyelerin aileye yönelik farklı hizmetleri bulunmakla birlikte bu hizmetler aileyi güçlendirici hizmetler, eğitim ve danışma hizmetleri ve aile hayatını kolaylaştırıcı hizmetler olmak üzere üç ana başlık altında ele alınabilir. Meslek edindirme kursları güçlendirici hizmetler, aile danışma merkezleri eğitim ve danışma hizmetleri, ayni-nakdi yardımlar, gündüz bakım evleri, kreşler ise kolaylaştırıcı hizmetler arasında yer almaktadır (Gedikkaya, 2018: 120).

Güçlendirici hizmetler meslek edindirme kursları, eğitim ve danışmanlık aile danışma merkezleri ve kolaylaştırıcı hizmetler ise ayni nakdi yardım ve bakım hizmetleridir. Aile danışma merkezlerinin amacı ise kısaca şunlardır (Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği Madde 16):

- Tek ebeveynli ailelere yönelik danışmanlık hizmeti vermek
- Aile içi şiddet durumunda aileye danışmanlık hizmeti vermek
- Evlilik öncesinde çiftlere danışmanlık vermek
- Aile içi iletişim sorunları, aile yaşam döngüsündeki sorunlar gibi ailelerin psikososyal yönden iyilik halini olumsuz etkileyen problemleri çözmek için ailelerle çalışmak.

Meslek Edindirme Kursları: 5393 sayılı Belediye Kanuna “meslek ve beceri kazandırma” maddesi eklenerek belediyelerin istihdam ve sosyal hizmetlerin sunumunda daha aktif rol alması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda belediyeler tek başına ya da üniversite veya özel sektör iş birliği ile meslek edindirme kursları açmaktadır. Meslek edindirme kurslarının en temelde amacı istihdamı artırmak ve bireylerin çalışma alanlarına yönelik bilgi ve beceri edinmelerini sağlamaktır. Belediyelerin aileye yönelik hizmetlerinden bir diğeri de ekonomik yardımlardır. Gıda, yakacak yardımı, çocuklar için süt yardımı, eğitim yardımı, aşevleri bu yardımlar arasında yer almaktadır (Gedikkaya, 2018: 121).

Belediyelerin aile, kadın ve çocuklara yönelik hizmetlerine ek olarak sürdürülebilir kalkınmanın amaçları ile uyumlu şekilde engelli, yaşlı, çocuk, kadın gibi farklı nüfus gruplarına yönelik sağlık, eğitim, sosyal hizmetler ve sosyal yardım alanında hizmetlere erişimi sağlama görevi bulunmaktadır (Belediye Kanunu Madde 77). Belediye hizmetlerinin nüfusun farklı kesimlerini kapsamaları sürdürülebilir kalkınma amaçları ve sosyal hizmetlerin bütüncül bakış açısıyla uyumlu olduğu söylenebilir. Sürdürülebilir kalkınmada sosyal ve ekonomik kalkınma boyutları birbirini olumlu veya olumsuz şekilde etkilemektedir. Ekonomik yönden dezavantajlı durumda olmak eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel faaliyetler gibi yaşamın birçok alanında hizmetlere erişimi engellemekte veya kısıtlamaktadır. Bu nedenle kamu kurumlarının yanı sıra yerel yönetimlerin ailelere sunduğu sosyal hizmetler ailelerin ihtiyaçlarının karşılanması açısından önemlidir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada sürdürülebilir kalkınmanın sosyal ve ekonomik boyutları çerçevesinde ailelere yönelik hizmetlere yer verilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın on yedi alt amacı bulunmaktadır. Yoksulluğun, açlığın azaltılması, toplumsal cinsiyet eşitliği, dayanışma bunlardan bazılarıdır. Dünya genelinde artan yoksulluk ve buna bağlı sosyal ve ekonomik adaletsizlikler sosyal hizmetleri yakından ilgilendirmektedir. Türkiye'nin aile yapısındaki değişim, yaşlı nüfusun artması, parçalanmış aileler gibi durumlar göz önüne alındığında sürdürülebilir kalkınma amaçları ve aile politikalarının bağlantılı olduğu görülmektedir. Türkiye'de aile politikaları başta Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olmak üzere birçok kamu ve yerel yönetim kuruluşları tarafından yürütülmektedir. Bu hizmetler yaşlı, kadın, çocuk gibi farklı grupları kapsamaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal ve ekonomik boyutları birbirleriyle ilişkilidir. Ekonomik kalkınmanın olumsuz etkilenmesi sosyal kalkınmayı da olumsuz etkilemektedir. Ekonomik olarak asgari yaşam standardının altında olan bireyler temel yaşam gereksinimlerini karşılamakta dezavantajlı konumda olmaktadır. Ekonomik olarak dezavantajlı durumda olmak sosyal adaleti sağlamada da güçlük yaşanmasına neden olmaktadır. Yeterli ekonomik gelire sahip olmayan bireyler toplumsal yaşama katılım ve hizmetlere erişim konusunda birtakım problemler ile karşı karşıya kalmaktadır. Sağlık hizmetlerine erişim sorunu, nitelikli eğitim almada yaşanan sorunlar, sosyal ve kültürel etkinliklere katılımı zorluk, barınma sorunu, olumsuz çevresel koşullarda yaşamak gibi pek çok problemi beraberinde getirmektedir. Yoksullukla mücadelede sosyal yardımlara önemli bir pay ayrıldığı görülmektedir. Yoksulluğun sadece ekonomik değil sosyal etkileri de bulunmaktadır. Bu nedenle sadece ayni ve nakdi yardımlar yeterli olmamaktadır. Ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik toplumun genelini etkilemekle birlikte özellikle kadın, yaşlı, çocuk, engelli gibi farklı nedenlerle toplumda baskı ve ayrımcılığa uğrayan bireyleri sosyo-ekonomik açıdan daha fazla etkilemektedir. Bu nedenle sosyal ve ekonomik sorunların sadece birey değil aile düzeyinde de ele alınması önem kazanmaktadır. Türkiye'de tek ebeveynli aile, çekirdek aile, geniş aile gibi farklı aile türleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yaşlı nüfusun artması, ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlar nedeniyle göç edenlerin sayısındaki artış gibi farklı faktörler sosyal ve ekonomik kalkınmayı etkilemektedir. Bu nedenle aile politikalarının bütüncül bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Türkiye'de sosyal yardım ağırlıklı bir hizmet sunumu olmakla birlikte danışmanlık hizmetleri, okul öncesi eğitim, sağlık hizmetleri gibi farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. Bu noktada sosyal hizmetler önemli bir yere sahiptir. Özellikle hizmetlere kolay erişim açısından sosyal hizmet merkezleri önemli bir konumda bulunmaktadır. Çalışma kapsamında sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik odağında aile politikalarına yönelik öneriler şunlardır:

- Sürdürülebilir kalkınma ve sosyal hizmetler açısından Türkiye'deki aile politikaları değerlendirildiğinde sosyal hizmetin koruyucu-önleyici, rehabilite edici ve değiştirici- geliştirici olmak üzere üç işlevine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı sosyal hizmet merkezleri koruyucu-önleyici hizmetlerin geliştirilmesi noktasında önemli bir yere sahiptir. Mevcut uygulamalarda ev incelemeleri yapılmaktadır ancak bu uygulamalar değerlendirme formları ile sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle sosyal yardımlara ek olarak bireyin ve ailelerin güçlendirilmesine olanak sağlayacak sosyal hizmet müdahaleleri yapılmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığında okul sosyal hizmeti uygulamaları olmalıdır. Ailelerin ve çocukların ihtiyaçlarının, sorunlarının belirlenmesi açısından okullar önemli bir araçtır. Okul sosyal hizmet uygulamaları çocukların ve ailelerin ihtiyaçlarının daha kolay tespit ve müdahale edilmesini sağlayarak sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğe katkı verecektir.
- Sağlık Bakanlığı'na bağlı aile sağlığı merkezlerinde sosyal hizmet uzmanları yer almalıdır. Bu durum sağlık hizmetinden yararlanan kişilerin sosyal ve ekonomik durumlarının değerlendirilmesi açısından önemli bir fırsat yaratacaktır.
- Ailelere yönelik sosyal ve ekonomik destek hizmetleri bulunmaktadır, ancak koruyucu önleyici hizmetlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Sosyal ve ekonomik desteklerin sürekli olması aileleri yoksulluk döngüsünden çıkarmak için yeterli değildir. Bu

nedenle yeni işgücü alanlarının oluşturulması, var olan çalışma alanlarının analizi yapılarak bireyler uygun meslek edindirme kurslarına yönlendirilmelidir.

- Kadınları iş yaşamına katılımını arttırmak için ücretsiz kreş hizmeti artırılmalı, işyerlerinin kreş açmaları denetlenmelidir. Kadınların işgücüne katılımı hizmet üretimine ve kadınların toplumsal yaşama, hizmetlere erişimlerini artırarak sosyal sürdürülebilirliğe katkı sunacaktır.
- Ailelere sunulan sosyal hizmetler sadece nicelik değil nitelik olarak değerlendirilmelidir. Sosyal hizmetlerden yararlananların da katılımı sağlanarak aile politikaları geliştirilmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: S.K., B.D.; Yazı Taslağı: S.K., B.D.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: S.K., B.D.; Son Onay ve Sorumluluk: S.K., B.D.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: S.K., B.D.; Drafting Manuscript: S.K., B.D.; Critical Revision of Manuscript: S.K., B.D.; Final Approval and Accountability: S.K., B.D.

Yazarların ORCID ID’leri / ORCID IDs of the authors

Selin Koçak 0000-0002-9876-1945

Büşra Demir 0000-0003-1690-9123

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. (2012). Dünyada sosyal politika ve sosyal konut uygulamaları. Erişim Adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/sygm/uploads/pages/kitaplar/sosyal-konut-uygulamaları.pdf>
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. (2016). Kadına yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planı 2016-2020, Ankara.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2018). Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Hizmetler Raporu, Erişim adresi: <https://ailevecalisma.gov.tr/media/9323/kitaptuerkiyede-yaslılara-yonelik-hizmetler-kurumsal-ya%C5%9F1%C4%B1-bak%C4%B1m%C4%B1-ve-illerin-durumu2018.pdf>.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2019). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2019 Yılı Faaliyet Raporu, Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/46052/c-ocuk-hizmetleri-genel-mu-du-rlu-g-u-2019-yili-faaliyetleri.pdf>.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2019). Türkiye’de Kadın Raporu, Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/38419/02-03-2020-tr-de-kadin.pdf>.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020). 2020 Yılı Faaliyet Programı Raporu, Ankara.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). 2021 Yılı Performans Programı Raporu, Ankara.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 8 Mart Özel Bülteni, Erişim adresi: <https://ailevecalisma.gov.tr/media/68952/8-mart-ozel-sayi.pdf>.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, Ankara.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). 2021 Yılı Faaliyet Raporu. Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/100242/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). 2022 Yılı Faaliyet Raporu. Erişim adresi: https://www.aile.gov.tr/media/142243/ashb_faaliyet_raporu_22092023.pdf, Erişim tarihi: 14.10.2023
- Ankara Büyükşehir Belediyesi. Aile yaşam merkezleri. Erişim Adresi: <https://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/aile-yasam-merkezleri>, Erişim Tarihi: 02.05.2021
- Anne Çocuk Eğitim Vakfı ve Eğitim Reformu Girişimi Vakfı. (2016). Her Çocuğa Eşit Fırsat: Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitiminin Durumu ve Öneriler Raporu, Erişim Adresi: https://www.acev.org/wp-content/uploads/2017/11/ACEV_-HER_%C3%87OCUGA_ESIT_FIRSAT_T%C3%BCrkiyede_Erken_Cocukluk_Egitiminin_Durumu_ve_Oneriler_ERG_Raporu_21.03.16.pdf
- Arısoy, A., Korkmaz, A. (2018). Kadınlara uygulanan sosyal politikalara yönelik halkın algı ve tutumlarının araştırılması: Burdur kent merkezi örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(2), 302-316.
- Baş, H. (2017). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Aileye Yönelik Sosyal Politikaları Üzerinden Bir Değerlendirme. MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 15(2), 166-195.

- Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994). Erişim adresi: https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Altinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1990-1994.pdf.
- Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989). Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Be%C5%9Finci-Be%C5%9F-Y%C4%B1l%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1985-1989.pdf>.
- Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972). Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/%C4%B0kinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1l%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1968-1972%E2%80%8B.pdf>.
- Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000). Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Yedinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1l%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1996-2000%E2%80%8B.pdf>.
- Belediye Kanunu. (2005). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, Erişim tarihi: 20.12.2022
- Bilgili, M.Y. (2017). Ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutlarıyla sürdürülebilir kalkınma. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10 (49), 559-569.
- Buz, S. ve Ayyıldız, A.A. (2019). Sosyal hizmette toplum merkezleri. Toplum ve Sosyal Hizmet, 30(1). 187-212.
- CEDAW Komitesi'nin 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararı. Erişim Adresi: https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/cedaw_komitesinin_19_sayili_genel_tavsiye_karari.pdf, Erişim Tarihi: 01.06.2021
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>.
- Çalık, T. (2016). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmeleri Kapsamında İnsan Haklarının Korunması. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24 (1), 69-120
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005). Erişim adresi: <chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>, Erişim tarihi: 31.01.2023.
- Gedikkeya, F.G. (2018). Türkiye'de aile politikaları: 2003-2018 dönemi üzerine analiz. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği, <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=16567&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeliği&mevzuatTertip=5>
- Goel, S. ve Sivam, A. (2015). Social Dimensions In The Sustainability Debate: The Impact Of Social Behaviour In Choosing Sustainable Practices In Daily Life. International Journal of Urban Sustainable Development, 7(1), 61-71.
- Goodland, Robert (2002). "Sustainability: Human, Social, Economic and Environmental", Ted Munn (Ed.), Encyclopedia of Global Environmental Change, içinde (1-3), John Wiley&Sons Ltd.
- Görmez, K. (2020). Çevre Sorunları (5. baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Hosseinnezhad Hendvari, F. (2019). Türkiye'de aile sosyal politikası: Bir değerlendirme çalışması (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- İçağasıoğlu Çoban, A. ve Özbesler, C. (2009). Türkiye'de aileye yönelik sosyal politika ve hizmetler. Aile ve Toplum, 11(5), 31-41.
- Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi. (2022). Türkiye'de toplumsal cinsiyet ve kadın algısı araştırması 2022. Erişim adresi: <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/TTCKAA2022-5.pdf>, Erişim tarihi: 16.10.2023.
- Kalkınma Bakanlığı (2018). 11. Kalkınma Planı Eğitim Sisteminde Kalitenin Artırılması Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Erişim Adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/EgitimSistemindeKaliteninArtirilmesiOzellhtisasKomisyonuRaporu.pdf>.
- Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018). Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf>.
- Laçın A. (2019). ASDEP Görevlilerinin aile sosyal destek programının uygulama sürecine ilişkin değerlendirmeleri ve iş tatminlerinin ölçülmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yalova.
- Nüfus Planlaması Hakkında Kanun. (1965). Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc048/kanuntbmmc048/kanuntbmmc04800557.pdf.
- Nüfus Planlaması Hakkında Kanun. (1983). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2827.pdf>
- Özkan, Y. ve Kılıç, E. (2013). Ailenin psikososyal destek ihtiyacını karşılamada yeni bir model önerisi: Aile sağlığı merkezlerinde aile psikososyal destek birimi. Sosyal Politika Çalışmaları, 13(7), 25-44.
- Özmete, E. (2010). Sosyal hizmette sürdürülebilir kalkınma anlayışı: Kavramsal analiz. Aile ve Toplum, 6(22), 79-90.
- Özmete, E. (2010). Sosyal hizmette sürdürülebilir kalkınma anlayışı: Kavramsal analiz. Aile ve Toplum, 6(22), 79-90.
- Öztürk, G.Z., Yılmaz, Z., Egici, M.T. ve Bektemur, G. (2019). Evlilik öncesi danışmanlık ve rapor alma amacıyla aile hekimliği polikliniğine başvuran bireylerin değerlendirilmesi. Türkiye Aile Hekimliği Dergisi, 23(3), 92-101.
- Samav Cantürk, F.D. (2017). Evde engelli bakım ücreti hizmetlerinin sosyal modeli gerçekleştirmedeki rolü (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Isparta.
- Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. Türkiye'de aile hekimliği. Erişim Adresi: <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ailehekimligi/t%C3%BCrkiye-de-aile-hekimli%C4%9Fi.html>, Erişim tarihi: 30.04.2021
- Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği (2013, 9 Şubat). Resmi Gazete (Sayı: 28554). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130209-3.htm>.
- Sosyal Hizmetler Kanunu (1983). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>, Erişim tarihi: 31.01.2023

- Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (2015, 3 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 29284). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150303-3.htm>.
- Şimşek, G. ve Altun, F. (2020). Sosyal belediyecilikte sosyal hizmetlerin ve sosyal girişimci faaliyetlerin rolü. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(1), 55-61.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018). 11. Kalkınma Planı Eğitim Sisteminde Kalitenin Arttırılması Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Erişim Adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/EgitimSistemindeKaliteninArttirilmesiOzellhtisasKomisyonuRaporu.pdf>.
- Tekindal, M. (2018). Türkiye’de sosyal yardımların yapısal işlevsel yaklaşıma göre analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(2), 335-362.
- Tiyek, Y. (2016). Yerel yönetimlerin sosyal politika uygulamalarındaki rolü: İstanbul büyükşehir belediyesi sosyal yardım birimi örneği. *Yerel Politikalar*, 0 (2) , 53-84.
- Turğut, F. (2016). Türk siyasetinde son dönem aile politikaları. *SEFAD*, 35, 411-426.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2016). Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi için Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu.
- TÜİK. (2020). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2020. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-Bolgesel-Sonuclari-2020-37405>, Erişim tarihi: 12.09.2021
- TÜİK. (2021). İstatistiklerle Aile, 2020. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2020-37251>, Erişim tarihi: 12.09.2021
- TÜİK. (2021). İstatistiklerle Kadın, 2021. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635>, Erişim tarihi: 12.09.2021
- TÜİK. (2021). Sosyal Koruma İstatistikleri, 2020. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyal-Koruma-Istatistikleri-2020-37193>, Erişim tarihi: 12.02.2022.
- TÜİK. (2022). Sosyal Koruma İstatistikleri, 2020. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyal-Koruma-Istatistikleri-2021-45744>, Erişim tarihi:14.10.2023.
- TÜİK. (2023). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2022-49685#:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=T%C3%BCrkiye'de%20ikamet%20eden%20n%C3%BCfus,575%20bin%20441%20ki%C5%9Fi%20oldu>.
- TÜİK. (2023). İstatistiklerle Aile, 2022. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2022-49683>, Erişim tarihi: 18.05.2023
- TÜİK. (2023). İstatistiklerle Çocuk 2022. Erişim adresi: https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/istatistiklerle_cocuk.pdf, Erişim tarihi: 14.10.2023.
- TÜİK. (2023). İstatistiklerle Yaşlılar 2022. Erişim adresi: https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/istatistiklerle_yaslilar_tr.pdf, Erişim tarihi: 16.10.2023
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2016). Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi için Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu. Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/4129/meclis-aras-tirma-komisyonu.pdf>
- URL 1: UNDP. What are the Sustainable Development Goals?. Erişim Adresi: <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>, Erişim Tarihi: 13.09.2022.
- URL 2: UNICEF-Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>. Erişim tarihi: 24.10.2023
- URL 3: Ankara Büyükşehir Belediyesi. Aile yaşam merkezleri. Erişim Adresi: <https://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/aile-yasam-merkezleri>, Erişim Tarihi: 02.05.2021
- World Economic Forum (2023). Global Gender Gap Report, 2023. Erişim Adresi: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf, erişim tarihi: 16.10.2023
- Yazıcı, E. (2014). Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile bakım yönteminde yeni yaklaşımlar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 342-370.
- Zengin, H. (2018). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Çocuk Ödenekleri: Seçili Ülkeler ve Türkiye’deki Uygulamalar. Uzmanlık Tezi, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

Atıf Biçimi / How Cite This Article

Koçak, S., & Demir, B. (2023). Türkiye’de aile politikalarının sürdürülebilir kalkınma ve sosyal hizmetler açısından değerlendirilmesi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 85, 65–77. <https://doi.org/10.26650/jspc.2023.85.1299286>